

‘ Het vergrootglas van de Geest: een vergelijkende studie over het denken van J.P. van Praag en hedendaagse auteurs met betrekking tot humanisme in relatie tot spiritualiteit’

Promovendus: drs. Alfons Nederkoorn

Promotor: prof. dr. Peter Derkx (UvH)

Buitenpromotor: prof. dr. Toine van den Hoogen (Radboud Uiniversiteit Nijmegen).

Centraal in de studie staat het humanistisch denken van Jaap van Praag die een van de grondleggers van het Nederlands georganiseerd humanisme is geweest. Van Praag is in theoretisch en bestuurlijk opzicht van grote betekenis geweest voor de inhoudelijke ontwikkeling van het humanisme in Nederland. Als voorzitter van het Humanistisch Verbond heeft hij jarenlang het verbond vertegenwoordigd.

Zijn opvattingen over humanisme lagen aan de basis van bijvoorbeeld de uitgangspunten van het Humanistisch Verbond. Zijn denken vormt dan ook een belangrijke bron voor onderzoek naar de betekenis van het Nederlands humanisme in de tweede helft van de vorige eeuw. Een tijdsperiode waarin sprake was van het openbreken van bestaande en traditionele kaders. Zowel in godsdienstig, politiek als in sociaal en cultureel opzicht was een proces van kritiek, reflectie en vernieuwing gaande. Dit gold eveneens voor het theologisch en filosofisch denken waarin de voorbodes van het postmodern denken zich aankondigden. Maar waar in diezelfde periode een hernieuwde belangstelling ontstond voor religie en spiritualiteit.

In verschillende fasen van het georganiseerd humanisme heeft de discussie gespeeld in welke mate de humanistische levensbeschouwing (overtuiging) zich onderscheidt van religie of van spiritualiteit zoals dit begrip vanaf de negentiger jaren actuele inhoud krijgt. Ook in het theoretisch denken van Van Praag heeft de religieuze dimensie zijn humanistische ontwikkeling begeleid.

Vragen wat de waarde van het humanisme is en welke positie in de eenentwintigste eeuw mogelijk is, zijn de achtergrond voor dit onderzoek. Het accent ligt op het denken van Van Praag als een van diegenen die mede theoretisch het humanisme in Nederland heeft gearticuleerd. Daarnaast is de vraag interessant of zijn denken actualiteitswaarde heeft voor huidige opvattingen over humanisme. Voor de beantwoording van deze laatste vraag zullen de opvattingen van Van Praag vergeleken worden met het denken van Kunneman, Todorov en Van IJssel. Deze auteurs hebben ieder met eigen accentueringen een humanisme gepositioneerd.

De centrale onderzoeksvraag is wat de theoretische opvattingen zijn over humanisme in relatie tot spiritualiteit in het werk van Van Praag. De andere onderzoeksvragen zijn gericht op het analyseren van de opvattingen van de drie genoemde auteurs; hoe verhoudt het denken tussen de vier auteurs. En tot slot de vraag welke betekenis het werk van Van Praag heeft voor het hedendaags debat over humanisme en spiritualiteit.

In de opbouw van het onderzoek wordt in het eerste deel een uitgebreide verkenning gemaakt van de begrippen humanisme en spiritualiteit. Hiermee wordt een kader aangereikt waarbinnen deze begrippen en aanverwante begrippen nader geëxpliciteerd worden. Dit wil zeggen dat voor een profilering van humanisme en spiritualiteit ook het denken over ondermeer religie, secularisatie en transcendentie

meegenomen moet worden. Ook wordt beknopt een biografische schets gepresenteerd van de theoretische ontwikkeling van Van Praag en het eerste deel eindigt met het formuleren van de onderzoeksvragen.

In het tweede deel staat de analyse van het humanistisch denken van Van Praag centraal. Het derde deel omvat de hoofdstukken waarin de opvattingen van Kunneman, Todorov en Van IJssel aan de orde komen.

In het derde deel vindt een vergelijkende analyse plaats tussen de besproken opvattingen van de vier auteurs en wordt het afgerond met conclusies. Tevens worden enige noties gemaakt over het perspectief van het humanistisch denken in deze tijd.